ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА БЕЗПЕКА 10.08.2026 | Микола Капітоненко

Як примусити Росію до миру?

Втрати не зупиняють Росію. Для миру Україна має зробити війну не лише максимально дорогою, а й стратегічно безперспективною для Кремля.

Оцінюючи результати 40-денної операції з примусу Росії до миру, яка формально завершилася 4 серпня, президент України Володимир Зеленський зазначив, що задоволений ними. Безумовно, ураження паливно-енергетичного та логістичного секторів створили серйозні проблеми для російської логістики, а санкції та дипломатична напівізоляція надалі змушують Москву платити дедалі дорожче за продовження війни, але не змушують припиняти її. Що ж не так?

«Примус до миру», який зрештою набуває форми ескалації у війні, насправді лише у незначній кількості випадків веде до її завершення. Його логіка полягає в тому, щоб спричинити настільки сильний тиск на противника, що той обере відступ. Зазвичай до миру примушують сильні слабких. Цей термін набув поширення після російсько-грузинської війни 2008 року, яку в Москві так і назвали – «операцією з примусу до миру». Такий підхід передбачає силовий диктат за умови, що суперник не здатен чинити опір. Але знищивши протягом 40 днів понад 100 цілей у Росії – нафтопереробних заводів, об'єктів інфраструктури, складів тощо – Україна також зазнала руйнівних ударів. Проміжним підсумком стало не критичне послаблення Росії, а черговий раунд ескалації.

Сподіватись на ефективність настільки простого підходу було дещо наївно. Ті нечисленні війни, у яких примус до миру все ж таки спрацював, характеризувалися додатковими умовами. Наприклад, коли ескалація різко змінила співвідношення сил або призвела до припинення зовнішньої підтримки однієї із сторін. Очікувати чогось подібного в нашому випадку вочевидь не доводилося.

Примус до миру працює, якщо є паралельний політичний діалог,

Ще складнішою є ситуація із політичними обставинами. Примус до миру працює, якщо є паралельний політичний діалог, ефективні посередники та прийнятний для сторін вихід

ефективні посередники та прийнятний для сторін вихід

з війни разом із гарантіями на майбутнє. Нічого з цього немає на поточній стадії російсько-української війни – і не буде найближчим часом.

Результат передбачуваний: ескалація за таких умов не примушує до миру. Вона лише збільшує витрати обох сторін, не змінюючи базових розрахунків, що визначають цінність продовження війни та її припинення. І коли мир не настає, починається новий раунд насильства, підвищення ставок та збільшення рішучості воювати до остаточної перемоги. Шанси на припинення війни тануть.

Сьогодні стало зрозуміло, що примусити Росію до миру набагато складніше, ніж багатьом вважалося у 2022 році. Росія зазнала величезних людських і матеріальних втрат, опинилася під безпрецедентним санкційним тиском і стала значно залежнішою від Китаю, проте від своїх цілей у війні не відмовилась. Величезні російські втрати, з якими нас щоденно знайомить Генштаб, не змусили її зупинитись – навряд чи це зроблять втрати складів Wildberries або українські удари по НПЗ.

Для подальшого «примусу» це означає, що ключове питання полягає вже не в тому, як зробити війну для Росії ще дорожчою, а в тому, за яких умов Кремль взагалі може дійти висновку, що припинення війни є вигіднішим за її продовження.

Але в Путіна немає гострої потреби завершувати війну просто тому, що вона стала надто дорого коштувати. Для Кремля вона стала запорукою легітимності режиму, механізмом внутрішньої мобілізації та способом пояснення найрізноманітніших проблем. Зупиняти її, до того ж внаслідок анонсованого «примусу», явно не входило до намірів Москви.

Між іншим, оголошення дедлайну за таких обставин вочевидь зменшувало шанси на те, що війна справді припиниться, навіть якби тиск був набагато сильнішим. Політики не можуть дозволити собі демонструвати брак рішучості або поступливість, особливо під час війни, а тим паче в авторитарній Росії. Чи знав про це український президент, коли робив такі публічні заяви? Ймовірно, наступні спроби примушувати Росію до миру мають бути тихішими.

Продовження – і навіть ескалація – війни означає не тільки те, що тиск виявився недостатнім. У сучасному світі держави, як правило, не припиняють воювати лише тому, що витрати стають надто великими. Але вони можуть припиняти війни, якщо розуміють, що

продовження не дасть їм кращого політичного результату. Росія, схоже, не є винятком: у Кремлі розуміють виклики й не ігнорують власні втрати. Однак віра в те, що російська економіка витримає довше, ніж українська; що з часом Україна втратить західну підтримку; і що величезна перевага в ресурсах стане рано чи пізно вирішальною, виявляється сильнішою за аргументи на користь припинення війни.

Україні варто переосмислити логіку примусу до миру

Україні варто переосмислити логіку примусу до миру. Проста версія – ми зробили боляче й ворог відступив – не працює. Складніша версія фокусується не на тому, щоб зробити війну максимально дорогою, але на тому, щоб зробити її безперспективною. В рамках такої стратегії треба виконати кілька важливих завдань.

По-перше, Росію бажано позбавити можливості досягати стратегічних успіхів на полі бою. Це не про швидке звільнення окупованих територій чи каву в Ялті, а про те, щоб Кремль більше не міг вважати своє повільне просування гарантованим.

По-друге, потрібно створити й показати Москві модель успішного довгострокового функціонування України. Забезпечення здатності захистити себе, зокрема й знаходження для цього грошей і партнерів, поступова інтеграція з європейськими безпековими структурами, власне виробництво зброї, демократична політична система мають переконати Москву, що дочекатися колапсу української державності не вийде.

По-третє, потрібна чіткіша післявоєнна картина. Вона має бути не про конференції з відбудови, а про те, як зробити нову агресію проти України безперспективною. Тут примушувати найважче, бо на якомусь етапі доведеться домовлятись й спонукати до виконання досягнутих домовленостей.

Досвід України з примусу Росії до миру показав, що збільшення втрат, нові пакети санкцій, зокрема «далекобійних», та очікування колапсу режиму або російської економіки працюють ненадійно й недостатньо. Москва обирає війну, усвідомлюючи її високу ціну – і робить це не вперше. Акцент на глухому куті, в який Кремль завела війна, може спрацювати краще.

Микола Капітоненко
Київ

Кандидат політичних наук Микола Капітоненко (Mykola Kapitonenko) – доцент Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, директор Центру досліджень міжнародних відносин. Член Громадської ради при Комітеті з міжнародних відносин Верховної Ради України. Редактор журналу *UA: Ukraine Analytica*, автор понад 70 наукових статей. Основна сфера інтересів – міжнародні конфлікти та зовнішня політика України.

-